

PROSLAVA ZAJEDNIŠTVA CRKVE U ISTRI (8.–9. travnja 1978.)

17. listopada 1977. godine papa je Pavao VI, bulom „Prioribus saeculi“, odredio da se apostolska administratura Pazin, koja je obuhvaćala hrvatske krajeve tršćanske biskupije pripoji biskupiji porečko–pulskoj. Tako se konačno sva hrvatska Istra našla ujedinjena u jednu biskupiju. Sada se, sukladno duhu Drugog vatikanskog sabora i Osimskog sporazuma, crkvene granice poklapaju s jedne strane s granicom Republike Italije i SFRJ, a s druge strane, unutar SFRJ, s granicom SR Slovenije i SR Hrvatske.

Budući da je to događaj od velikog povijesnog, crkvenog i nacionalnog značenja, u Poreču je 8. i 9. travnja ove godine proslavljen taj događaj svečanom sjednicom istarskog prezbiterija.

Uz biskupa domaćina, mons. Dragutina Nežića, predsjedatelja istarskog prezbiterija, prisustvovali su: Michele Cecchini, Papin izaslanik, mons. Josip Pavlišić, metropolita riječki, mons. Franjo Kuharić, metropolita zagrebački i predsjednik BKJ, mons. Frane Franić, metropolita splitski, mons. Gabriel Bukatko, nadbiskup beogradski, mons. Marijan Oblak, biskup zadarski, mons. Karmelo Zazivović, biskup krčki, mons. Joakim Herbut, biskup skopsko-prizrenski, gosp. Simeon

Zloković, pravoslavni episkop gornjokarlovački, Hadži Marzuk Vejzagić, muftija Islamske zajednice za Hrvatsku i Sloveniju, te još brojni istaknuti predstavnici društvenih vlasti, ustanova i kulturnih radnika Federacije, SR Hrvatske, riječke regije i Istre. Tijekom dvodnevne proslave gotovo su svi ugledni uzvanici uzeli riječ i na svoj način, ističući značaj događaja, iskazali svoju radost doživljenog dana.

„Se dan, iže stvori Gospod: vzraduim se, i vazveselim se va nj“ (Ps. 117, 24.)! Mons. Dragutin Nežić, biskup domaćin i prvi biskup ujedinjene istarske Crkve, koji je tog dana primio visoko državno odlikovanje od Predsjednika Republike Josipa Broza Tita, Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima, započevši svoj pozdravni govor psalmom, pustio je da iz njega kroz Božju riječ progovori uporna, tiha i duboka crkvenost kmetske, glagoljaške, hrvatske, istarske Crkve. Istaknuo je da ovaj crkvenopravni akt ima veliko značenje jer su njime konačno svi Hrvati katolici Istre, unutar međa SR Hrvatske, združeni u jedno; tim se i područje biskupije porečko-pulske udvostručilo.

Spominjući da je ovaj akt u skladu s duhom Drugog vatikanskog sabora i sadašnjeg stava Sv. Stolice, zahvalio se sv. Ocu za dosljednost u nastojanju oko uređenja Crkve u ovim stranama. Uz obećanje da će se s biskupijama Trsta i Gorice prijateljski odnositi, da bi ova rješenja rodila plemenitim dobrima, i uz obećanje pastir-

ske brige za vjernike talijanske narodnosti, zahvalio se i mons. M. Cecchiniju, Apostolskom pronunciju, koji je u ime Sv. Oca priveo kraju ovo pitanje. Također se zahvalio istarskim svećenicima koji su stoljećima ugrađivali svoj život i onima koji ga danas ugrađuju u pravedno rješenje dubokih vjerskih i nacionalnih težnji istarskog naroda.

Spominjući da je ovo slavlje vjerska, kultura i nacionalna manifestacija, pozdravio je i predstavnike društveno-političkih i kulturnih organizacija.

Dr. Josip Turčinović, profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i poznati radnik suvremene hrvatske kršćanske javnosti, želio je svojim referatom sebi, svima prisutnima i svijetu dozvati u svijest povijesnu znakovitost i zamašitost događaja.

Citirajući bulu „Prioribus saeculi“, koja je za njega hrabra gesta apostolske dosljednosti glave katoličke Crkve.

Dr. Turčinović, i sam svećenik Istranin, pokazao je kako ovu povijesnu datost doživljava svećenik Istranin: „Ovo odrješito i jasno razgraničavanje, istarski svećenik, baštinik neutrnjive glagoljaške prošlosti, ne može doživljavati drukčije nego sa sršima radosti u duši, silovitim redanjem izdržanih minulih događaja u mislima i smirenijim predanjem budućnosti“.

Ta minula događanja dr. Turčinović je počeo redati od II. stoljeća, gdje je i početak istarske Crkve koju na ovo tlo presađiše rimski veterani i trgovci. Već u III. stoljeću Poreč postaje biskupija a od VI. stoljeća Pula, Novigrad, Kopar, Trst i Pican. Kršćanski spomenici iz tih vremena svjedoče nam o pravom procvatu kršćanstva drevne istarske Crkve.

Istarska Crkva bitno je granična, rubna Crkva; smještena na poluotoku upravo na izlazu iz najvažnijeg evropskog prolaza povijesnih seoba naroda, na mjestu susreta svjetova Zapada, Sjevera i Istoka. Radi toga će Istra u više navrata mijenjati svoje granice, metropolitansku pripadnost i svoje stanovništvo.

Dolazak Hrvata na ovo tlo, njihovo postupno pokrštavanje između VI. i IX. stoljeća, početak je, s jedne strane, teške ali i istrajne borbe istarskog Hrvata i njegove Crkve da bude svoj na svome, a s druge strane, vjekovnog razgraničavanja što su ga drugi nametali ovoj pitomoj zemlji i narodu: „Počevši tamo od rižanske skupštine 804. godine, preko gotovo milenijski dugog istiskivanja hrvatske države s obale Raše pa bolno lijepog Istarskog razvoda, zatim Mletaka, akvilejskog patrijarhe, Austrije, Napoleonove Ilirije, pa opet Austrije, Versaillesa, Rapalla, Međunarodne komisije za razgraničenje 1946. pa sve do najsvježijeg Osimskog sporazuma, kojim je nakon više od tisućtristo godina konačno utvrđeno da i ovdje svatko bude svoj na svome, mira radi, čovječnosti, povijesne pravde i boljeg budućeg svijeta“.

Uz sve to što kroz ova minula događanja istarski Hrvat nema ni svoga plemića, ni svoga građanina, ni svoga biskupa, „na čitavom istarskom tlu živjela je svoju tihu, upornu i duboku crkvenost kmetska glagoljaška hrvatska istarska Crkva“, koju je uvijek u jedno povezivao učitelj, starac, pop glagoljaš. Taj isti istarski Hrvat spreman je i kadar preuzeti i u svoj izraz preobraziti kulturnu i vjersku baštinu civiliziranog svijeta: „Već od XI. stoljeća svojim glagoljskim natpisima počinje prekrivati čitavo tlo Istre ostavivši tako za sobom istim slovima ispisane matice rođenih i umrlih, oporuke, misale i brevijare do

zbornika, razvoda, statuta i zakonika“. Bio je to znak žilavosti životnog bitka jednog naroda; odgovor onima koji su željeli da se taj život što prije ugasi.

Smještena na rubnom geografskom položaju, vječno razdjeljivana i nikad konačno smirena u tom razdjelu; podijeljena na dva svijeta, društveno i politički nikad jednaka (s jedne strane stranac gospodar, a s druge strane kmet, seljak Hrvat), tek rubno zapljuskivana velikim duhovnim pokretima Evrope, hrvatska glagoljaška Istra je zemlja u kojoj se, usprkos svemu, i mislilo i daleko vidjelo. Upravo na tom tlu će izrasti i sazrijeti svijest potrebe šireg jedinstva naroda s ovu i s onu stranu Učke do duboko u Tursku, te svijest potrebe općeg obrazovanja i jedinstvenog jezika za sve naše narode. Preko te su zemlje krenuli u veliki slavenski svijet važni srednjovjekovni tekstovi, a Istrani će već 1483. prirediti prvi hrvatski prvotisak. Istrani će znati svijetu pokazati da su tu, tko su i što žele, ali se neće sebično okrenuti samo prema sebi. Boreći se za svoja prava — da budu svoji, neće zaboraviti na svoje sužitelje Talijane, malobrojne Rumunje, Furlane i Crnogorce. Široj domovini Hrvatskoj Istra će darovati, kao što to i danas čini, ljude velikog značaja na crkvenom, kulturnom i znanstvenom polju.

Da je istarska Crkva časno izvršila svoje povijesno poslanje dr. Turčinović, tome u prilog, spominje svima još svježije događaje fašističke okupacije kada je teret povijesti ponovo pao na leđa svećenika: „Oni su jedini mogli ostati s nacionalno ugroženim narodom. Što je u njima kao i u narodu živjelo, sazrijevalo i borilo se pokazali su kako svojim ratnim stradanjima tako i kad su odmah poslije pobjede

1945. na čelu s mons. Božom Milanovićem pred čitavim svijetom punim ustima zatražili priključenje Istre matici zemlji Hrvatskoj i Jugoslaviji, iako su već tada — nećemo to kriti — jasno znali da kao vjernici i svećenici tom opcijom ne biraju sebi lagodniji put. No svako bi drugo ponašanje bilo zasigurno i povijesno promašeno i, u konačnici, necrkveno. Pučka je istarska Crkva i u tom trenutku bila sebi dosljedna i povijesno zrela“.

Promatrajući bulu „Prioribus saeculi“ kroz prizmu spomenutih stoljetnih događanja i brze poratne mijene te dajući joj značaj konačnice, pečat—amena svakom budućem razgraničavanju, značaj napitka koji konačno gasi žeđ maloga, istrajnoga čovjeka, Hrvata Istranina, znakoviti značaj početnog temelja nade u bolju budućnost, dr. Turčinović je završio referat pitanjem: „Po čemu znati da svi ovdje sabrani nismo danas i ovdje pred nekim, nama svima još nespoznatljivim, počecima novih milenija već rođenih iz zajedničkog nam povijesnog krila“.

Ivan Lalić, predsjednik Komisije za odnose s vjerskim zajednicama pri Izvršnom vijeću Sabora SR Hrvatske, istakao je da je ovaj moment znak kojim Sv. Stolice potvrđuje svoju dosljednost u politici mira i da je to garancija za još bolje odnose Jugoslavije i Sv. Stolice. Također je naglasio želju za još boljim odnosima Crkve i države unutar Jugoslavije radi ostvarenja humanijih i pravednijih međuljudskih odnosa. Istra mu je poslužila kao primjer da se ljudi u borbi za pravednost i ljudskost mogu i moraju naći skupa. Ističući zaslužnost istarskog svećenstva za sadašnji povijesni trenutak Istre, posebno mons. D. Nežića i mons. B. Milanovića kojima je predao visoka državna odlikovanja, zaže-

lio je još veće uspjehe u poslanju Crkve koju predvode i društvene zajednice kojoj pripadaju.

Mons. Božo Milanović, poznati istarski svećenik, kulturni i društveno-politički radnik kojem je ovom prigodom uručeno odlikovanje Predsjednika Republike Josipa Broz Tita – Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima, bio je u svom govoru i kratak i skroman. Spominjući nedaće Istre u vječnoj razdijeljenosti, njenu borbu za održanjem i ujedinjenjem, zahvalio je Bogu i Sv. Stolicu na konačnom daru ujedinjenja Istre u jedno; također se zahvalio i na visokom državnom priznanju za svoj rad. Kao čovjek koji je sav svoj žitak uložio u pravedno rješenje istarskih stremljenja, pozvao je sve prisutne na suradnju oko zajedničkog dobra čovjeka.

Nadbiskup-metropolita zagrebački, mons. Franjo Kuharić, predsjednik BKJ, obraćajući se čestitkama sadašnjoj istarskoj Crkvi, nije mogao a da ne spomene drevnu istarsku Crkvu iz vremena mučenika kao i onu, ništa manje vjernu i mučeničku, istarsku glagoljašku hrvatsku Crkvu. Promatrajući Crkvu u svakom vjernom čovjeku, gledao ju je u hrvatskom kmetu, težaku, pastiru, ribaru i vinogradaru; gledao ju je ispaćenu, tihu, upornu i kao u jedno salivenu oko svoga popa glagoljaša. Tako utkana u narod i povijest živjela je sebe i svoje poslanje, uvijek spremna i otvorena za istinu, za pravednost, za ljudskost.

Isto je tako gledao i sadašnju hrvatsku istarsku Crkvu. Gledao ju je u njenom biskupu i svećeniku, radniku i težaku, vinogradaru i brodaru, profesoru i ribaru, djetetu i odraslom. Zaželio je da joj povijest bude učiteljica, da poput svojih pređa znade živjeti svoju povijest, da uvijek ostane otvorena prema onom transcendent-

nom, prema Bogu i Istini, prema pravednosti i ljudskosti, da joj ovaj povijesni trenutak bude početak smirene i vedre budućnosti na koju je pozvana i na koju ima pravo.

Nadbiskup-metropolita riječki, mons. Josip Pavlišić, u svom pozdravnom govoru prisutnim gostima i čestitci istarskom prezbiteriju, kao rođeni Istranin, radujući se doživljenom danu, zahvalio se znanim i neznanim ljudima koji su sav svoj život ugradili i danas ga još ugrađuju za dobro Crkve i domovine.

Mons. Karmelo Zazinović, biskup krčki, posebno je iskazivao radost doživljenog slavlja, jer je Crkva njegove biskupije uvijek bila posestrima u patnji istarske Crkve. Teret povijesnoga usuda na narodnom, kulturnom i vjerskom polju učinio je da su ove Crkve ostale uvijek jedna drugoj bliske i povezane što nam svjedoče brojna imena ljudi koji su, još tamo od vremena popova glagoljaša pa sve do današnjih dana, žrtvovali svoj rad i sebe same radi očuvanja i gajenja vjerske i narodne svijesti. Spominjući da je ova nova povijesna datost diktat života naroda i Crkve u Hrvatskoj na njenom najzapadnijem dijelu, istakao je nadu da će ta ista Crkva i dalje znati pronalaziti prave puteve vjernog služenja Božjem narodu uz povjerenje i suradnju svih ljudi dobre volje.

Na svečanoj sjednici još je govorio mons. Frane Franić i istakao da smo djeca izrasla iz krvi mučenika, da Crkva treba proučiti svoje poslanje baš na ovom svjedočanstvu vjere i ljubavi. Riječ su zatim uzeli Oresto Košeto, predsjednik općine Poreč i Hadži Marzuk Vejzagić, muftija Islamske zajednice za Hrvatsku i Sloveniju.

Na svečanom ručku u Poreču održali su zdravice: mons. Joakim Herbut, biskup skopsko-prizrenski, Simeon Zloković, pravoslavni episkop gomjokarlovački, Lojze Škerl, vikar za Slovence u Trstu, Dušan Jordas, predsjednik Međuopćinske komisije za odnose s vjerskim zajednicama općine Rijeka, Stjepko Huml, predsjednik Zavoda za zaštitu spomenika kulture SRH, dr. Tomislav Šagi-Bunić, dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, i Andrija Mohorovičić, potpredsjednik JAZU i predsjednik RSIZ-a za kulturu SRH.

Zajedničko kod svih zdravica moglo bi se sažeti u radost doživljene povijesne datosti i polaganje nade u odaziv na poziv prema zajedničkoj nam boljoj budućnosti. Ipak bih dao kratak sažetak zdravica A. Mohorovičića i T. Šagi-Bunića.

A. Mohorovičić, porijeklom Istranin, kojemu je, kako je sam rekao, veliki dio napora u kulturnom djelovanju vezan uz Istru; uz izučavanje njene prošlosti i njene kulture, govorio je o čovjeku gledanom kroz prizmu kulture kroz koju čovjek može najjače sebe cijeloga izreći: „Kultura ovoga područja velikim je dijelom vezana uz vašu prošlost, uz vašu nastojanja od prvih riječi koje su napisane: *U početku bijaše Riječ*; riječi zapisane glagoljskim pismenima. Pismenima čisto slavenskog porijekla, pismenima hrvatskoga naroda koji je ovdje na tom tlu ostavio i najljepše spomenike uklesane u zidove crkava, na pergameni Evandjelja; i sve to ogromno kulturno blago koje se slaže u riznicama ovdje i koje predstavlja opće dobro čovječanstva“. Istarski pučanin uspio je po crkvicama svoje Istre ostaviti remek djela svoga životnog izričaja, svoga uvjerenja, „pred kim se svaki čovjek mora dostojno pokloniti“. Gledajući ljude sve jednako

pozvane da stvaraju društvo dostojno čovjeka, gledao ih je u viziji društva u kojem se poštiva sloboda misli i izričaja, sloboda osjećaja i uvjerenja. Gledao je ljude u harmoniji međusobnih odnosa, harmoniji koja zrači iz beramske crkvice istarskog pučanina.

Dr. Tomislav Šagi-Bunić, dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, istakao je da ovo što se dogodilo „nije samo dostignuće, nego još više, polazište“. Govorio je o Istri kao znaku i iskustvu. O znaku koji govori da se i svjetovi različitih uvjerenja mogu susresti radosti i dobra radi demantirajući tako iskustva povijesti gdje su se uglavnom susretali neprijateljstva i zatiranja radi.

Na kraju ovog osvrta na proslavu zajedništva istarske Crkve, za vrijeme kojeg kao da se povijest željela zaustaviti da bi se čovjek napojio životom na izvorima svoga Iskona i poučio koji mu je put izabrati u svoje sutra, treba naglasiti da nas povijesna baština Istre uistinu i poučava i obvezuje i nadu daje.

LITERATURA: Hrvatski prijevod Papine bule „Prioribus saeculi“ i integralni tekst govora izrečenih na proslavi objavljen je u AKSA 15(415) 78, od 14. travnja 1978, prilog I, str. 1–16 i prilog III, str. 1–4; 16(416)78, od 21. travnja, prilog III, str. 1–7. Iste je govore u skraćenom obliku donio Glas Koncila od 23. travnja 1978, str. 10–11 i 13.

MATO BOŠNJAK